

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a horítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

A dolog summája.

II.

Franciaországban az 1848-ki februári forradalom után a republikánus kormány legelső gondját arra fordította, hogy a szegény nép nyomorán enyhítsen. Ennek következtében az ismeretes szociálista író *Louis Blanc* felhatalmazást nyert a kormánytól a munkát belátása szerint szervezni s a szegény néposztályt saját elmélete alkalmazásával boldogítani. Megkezdődött hát a segélyezés s naponként 2 millió frankot osztottak szét a dologtalan nép felségítésére. És az eredmény az lett, hogy a proletárok száma napról-napra olyan arányban nőtt, hogy az állam csakhamar csődbe jutott volna, ha a pénzosztást be nem szünteti.

Nem azt akarom ezzel mondani s e példára nem azért mutattam rá, hogy nézetem szerint az egyháznak a jótékonyág mezejéről vissza kell vonulnia. Isten mentsen! Mint legközelebbi cikkemben kifejtettem, minden vallás és különösen a szeretet vallása az ő egyik legmagasztosabb feladatának tulajdonképen csakis itt tehet eleget s a nyomor könyeit letörölni az arra érdemes szegényekkel jól tenni édes Megváltónk maga utasított bennünket. Egyszerűen csak azért említettem fel ezt a tanúságos históriát, hogy kit-kit figyelmeztessenek a tapintatos gyakorlati bölcseségnek és helyes érzéknek ama szükségére, mely ennek a nagy társadalmi problémának a megoldásánál szigorúan szem előtt tartandó.

Különben is a dolog úgy áll, hogy a vallás és az egyház ezen a téren ma már az államban és a társadalomban nemes versenytársakra talált. S e felett nincs mit busulni, sem pedig a kétféle faktor által végzett, de tulajdonképen egy jellegű munkák közötti különbséget minden áron erőszakoló elméleti definiciók tömkelegébe bele-

merülni. Épen az általam is jól ismert idegen írók sorsa arról győzött meg engem, hogy az ilyen mesterséges distinctiók csak arra valók, hogy a tárgyat homályosabbá tegyék s a dologban kellő jártassággal nem bírókat holtra ijeszték. Egyik mint a másik erkölcsi alapon nyugoszik s úgy a külső, miut a belső embert együtt, egyformán érdeklik. Maga a keresztyénség ugyanis nemcsak tan, hanem élő principium is, melynek feladata az államot, a társadalmat is átgyúrni s a maga képére és hasonlatosságára újjá teremteni. Erre gondolt valószínűleg a belmissió apja *Wicher* is, midőn egy nyilvános beszédében úgy nyilatkozott hogy a „belmissiónak tulajdonképeni célja magát feleslegessé tenni.“ S készségesen belenyugodott abba, mikor a porosz képviselőház 6 évi alkalmazás után a „*Rauhes Haus*“ növendékeit 1862-ben az állami fogházakból kizárta s helyökre a maga embereit állította be.*

Különösen fontos ennek a belátása nálunk Magyarországon, hol a népnevelés terhe még mindig az egyházak vállain nyugszik s már-már minden erőnket absorbeálja.

De — mint fentebb említettem — mindezzel csak az állam és társadalom akcióját kívánom igazolni s az egyház rokonzélú törekvéseivel természetes összhangzásba hozni. A honnan semmi sincs tőlem távolabb, mint annak a gondolata, hogy az egyház a belmissió terén szereljen le s helyét akár az államnak, akár a társadalomnak, akár bármiféle más tényezőnek véglegesen átalengedje. Ez a logika törvénye szerint egyszerűen lehetetlen is volna. A Krisztus vallása emberi rendeltetésünk céljait oly magasságban mutatja fel, hogy a

* Jelenleg csak a „*Moábita fogházban*“ vannak alkalmazva a *Wicher* tanítványai s ott is összesen csak 10-en, a kik közül 8 felügyelő, kettő pedig tanító.
E. L.

felé ugyan e földi életben közeledhetünk (s közelednünk is kell!), de el nem érhetjük soha; mert ha elérhetnénk, mi következne azután? Sok dolgok vannak és lesznek mindig, a melyeket el nem hordozhatunk. Mint a matematikában a hyperbola közelítői, a cél felé konvergenter haladhatunk, de a találkozás csak az örökkévalóság végetlenségében történik meg. Ugy hogy egy matematikai képlettel élve: $\text{cél} = \infty!$

S ha ez igaz? Ugy az egyháznak, illetve vallásnak az állam és társadalom *mellett* is mindig fenmaradnak a maga belmissiói feladatai. S különösen a humanitarius alkotások keretein belül neki sok a tennivalója. Ezt mi lelkesek tudjuk legjobban, kik a néppel együtt élünk, ennek testi és lelki bajait jól ismerjük; mindenestre jobban, mint azok a tudós tanár urak, kiknek hivatásköre a dolog természetéből kifolyólag egészen más irányban van kijelölve. Igyekszünk is belmissiói feladatainkat lelkiismeretesen megoldani gyülekezetünk szellemi és anyagi erejéhez mérten. S e tekintetben közöttünk mindössze is csak az a különbség van, hogy egyik ember a *kiállítás* dolgában ügyesebb, életrevalóbb, mint a másik s jobban ki tudja zsákmányolni a „mundus vult decipi“-féle tapasztalati igazságot. Azonnal megmagyarázom, hogy mit értek e szavak alatt.

Itt a Tiszántúli Egyházkerület földjén, főként a nagyobb és vagyonosabb egyházakban vannak már évtizedek óta a legörvendetesebb számarányok szerint sok ezereket számláló olyan tőkék és alapítványok, melyek rendeltetésöknek megfelelőleg *kizárólag* a szeretet, tehát a belmissió munkáira fordítatnak. S csak néhány héttel ezelőtt volt alkalmam olvasni p. o. egy kimutatást, mely ezen a téren Debreczent olyan magas ponton tünteti fel, hova fájdalom! hazánk fővárosának kálvinista egyháza valószínűleg még nagyon sok idő múlva fog felemelkedetni. Ezt egyáltalában nem a sértés szándokával mondom, hanem a tényeknek megfelelő pártatlan igazságérzettel. Igaz, hogy mi szegényebb és kisebb vidéki egyházak a mi szemünk fényével a kálvinista Rómával e tekintetben szintén nem versenyezhetünk; de merem mondani, hogy olyan jellegű tőkénk és pénztáraink, — bár kevesebb gazdagsággal — nekünk is mindenütt vannak. Nánás, Szoboszló, Földes, Szeghalom stb. stb. ezen állításom mellett minden ékesszólásnál ragyogóbban beszélnek. Fel is használjuk azokat viszonyainknak, szükségünknek megfelelőleg s növeljük, gyarapítjuk — mi lelkesek — erőnkhez mérten. Csak abban az egyetlenegy kis dologban különbözünk egymástól, hogy mi az

ilyen intézményeket és pénztárakat „Ispotály“-nak, „Szegény és árva gyermekek pénztára“-nak s más efféle ódon hangzású alapítványoknak nevezzük; míg az élelmesebbek — talmi aranykorunk dicső (!) szellemében, — „Szeretetházat“, „Segélyegyleteket“, „Belmissiói intézményeket“ s a jó Teremtő tudja miféle czifra nevű egyesületeket emlegetnek azonnal, mihelyt avagy csak egyetlenegy nyomorult 100 forintot is képesek olyan czélokra áldozni, melyekkel a Krisztusi szerénység hivalkodni soha nem szokott. Ja! hát mondtam fentebb, hogy „mundus vult decipi.“ Pedig ha összehasonlítást tennénk, ki fogna tűnni, hogy p. o. az a szeghalmi szegény és árva gyermekek pénztára sokkal több jót tesz az árvákkal, mint az X Y-ni „Szeretetház“!!! Ime így játszunk mai napság a szavakkal, címekkel s divatos elnevezésekkel. S ilyen méltó okokon vagyunk mi anti-belmissiónárusoknak feltüntetve!

De épen ez az, a mivel már itt le akarok számolni.

Önök tisztelt barátaink — ott a tulsó táborban — elvitázhatatlanul a kor emberei! Jól értenek ahoz, a mit Madács egyik remek lyrai költeményében („Halál“) az *emelkedés lépcsőjének* nevezett; de a mi mindig másoknak könyörtelen letiprásával jár. Mi pedig el vagyunk maradva s ott botorkálunk abban a ködös multban, a hol még a népiskolákban is csak 3 világrészt tanítanak Se baj! Majd csak kidőlünk mi valamikor a rúd mellől s azután jönni fog az a boldog aranykor, mikor angol zabon hízott telivér paripák röpítik majd tova a magyar kálvinizmus ama rozoga taligáját, mely most nyikorogva düledez az események iszapos pocsolyájában Addig azonban adják meg nekünk azt a kis örömet, hogy tekintsenek bennünket is testvéreiknek s ismerjék el azt, hogy mi is ha nem 10, legalább 1 talentumos *belmissionárusok* vagyunk! Higgyék el, nincs nekünk semmi szükségünk arra, hogy önök folyvást nyitott ajtón zörgessenek. És ezért annyival inkább kérjük, mert *én ezennel komolyan kijelentem, hogy ha még tovább is folyik a hajsza s azt hirdetik, hogy mi nem, hanem csak önök akarják a belmissiót: hát én megérdemlett nevén fogom megnevezni az illetőt, nyíltan, magyarosan és félelem nélkül ha azután mindjárt az esküdtszék következik is* A ki pennát vesz a kezébe azzal a szándékkal, hogy mást támadjon, attól legalább is megvárunk annyit, hogy annak a másnak nézeteivel tisztába legyen s valótlanságokat reá ne fogjon.

Vannak azonban a modern belmissiónak olyan nyilvánulásai, melyeket helyeseknek épen

nem tarthatunk, vagy legalább is én a magam részéről olyanoknak el nem ismerhetek. Ezekről kívánok az alábbiakban részletesen megemlékezni, még ma is abban a reményben ringatván magamat, hogy elvégre is sikerül álláspontomat megértetni s annyi szó- és pennaharcz után létrejöhet közöttünk a békeség.

Lássuk tehát egyenként az én kifogásaimat.

Legelőször is tiltakozom, illetve tiltakozunk az ellen, hogy a belmissió czégére alatt a gyülekezeti szószerző academia erudícióval bíró s törvényesen kibocsátott lelkészeken kívül bárki másnak átengedhető legyen s Zwingli szavaival élve, boldog-boldogtalan „feltolhassa magát közönséges tanítóul“. A mult esztendőben már a „Debreczeni Protestáns Lap“ hasábjain részletesen kimutattam azt, hogy e tiltakozásom tulajdonképen a reformátorok, konfessióink és sereg-sokaságú kánonaink és törvényeink egyértelmű tanításain sarkallik. Most hát kerülve az ismétléseket, csak arra kérem lelkésztársaimat és a református olvasó közönséget, hogy szíveskedjenek ezt a kérdést *egészen komolyan venni* s arra vonatkozólag határozott álláspontot elfoglalni. Mert az, a mi ellen én itt tiltakozom, ideának ugyan elég együgyű idea, de a kik az eseményeket mind a nagy világon, mind idehaza figyelemmel kísérik s azoknak horderejét mérlegelni tudják, azok előtt világos, hogy ennek a tiltakozásnak a *legkomolyabb* alapja van.

Arról én most nem szólok, hogy a protestáns külföldön légió immár azoknak a szektáknak a száma (Quäckerek, Vándor predikátorok egyesülete, Darbysták vagy Plymuth testvérek, Nasarenusok, Szabad evangélikusok gyülekezete stb.), a melyeknek rendes és tudományosan képzett lelkészekre szükségök nincs, hanem ki-ki a mint vette, úgy adja. De szólok igenis arról, hogy immár vannak példák, hogy kocsislegények, csizmadiák s általában korhely és elzüllött mesteremberek a mi református egyházunkban is hovatovább mind nagyobb vakmerőséggel kezdenek betolakodni az Ur oltárához s nemcsak hogy „kollegák“-nak tekintenek bennünket, hanem egyenesen tanítómestereinkül tolják fel magokat s ha úgy nem tánczolunk, a mint ők fúvják, el kezdenek nyíltan, vagy alattomban ellenünk izgatni s hatásunkat a gyülekezetben neutralizálni.

És mert mai napság szerfelett divatos a mi „siralmas elmaradottságunkkal“ (?) szemben mindig csak arra a veszedelmesen keveset mondó „külföldre“ hivatkozni, hát egy pillanatra én is átugrom az Atlanti Oceánon s mesélek (bár mese volna!) különös dolgokról.

Egyik amerikai tisztelt barátomtól a cleve-

landi lelkésztől csak a napokban vettem egy kis reklamszerű nyomtatványt, melyet hátrább megadandó rövid magyarázattal *tanuságképen* jónak látok szóról-szóra közölni.

„*Felhívás a clevelandi magyarokhoz, — egy istenitiszteletre.*“

„Honfitársak! Vasárnap azaz október 4-én d. u. 3 órakor, az E. Madison és Rawlings ave sarkon levő angol ref. templomban *Petro János* oberlini theologus fog magyar nyelvű predikációt tartani.

Predikációjának a tárgya lesz, *hogy mit kellene a papoknak predikálni és tanítani!* Alapíge: „Elmenvén mind e széles világra prédikáljátok az evangéliumot minden teremtett állatnak (Márk. 16. 15.) tanítván őket, hogy megtartsák mindazokat, melyeket én parancsoltam néktek.“ (Máté 28. 20.)

Ezen istenitiszteletre meghívatik az összes clevelandi magyarság felekezeti különbség nélkül. Jöjjenek minél számosabban e nagyon érdekes predikációt meghallgatni; s ha bár Petró úr nem beszél is tökéletesen magyarul: mindazáltal nagyon jól meglehet őt érteni. Fog hallani ott mindenki oly dolgokat, melyek érdekelni fogják, csak jöjjön el

Az éneklés orgonakisérettel lesz a zsoltárokból s a kinek csak van zsoltáros könyve, mert diktálás nem lesz, azt hozza el.

Szent Dávid így szól a 34-ik zsoltár 12-ik versében: „jőjjetek ide fiaim és hallgassatok engemet; az Urnak félelmére megtanítlak titeket“. Mi is ezen szavakkal hívjuk meg most a clevelandi honfitársakat, hozzá tévén még Pál apostolnak ama mondását, hogy „mindeneket megpróbáljátok: a mi jó azt megtartsátok.“ (I. Thess. 5. 21.)

Jertek honfitársak és próbáljátok azaz hallgassátok meg, ha jó lesz-e ez?

Predikáció után egy politikai irányú beszéd fog tartatni, mely az Egyesült Államok jelen viszonyaival és a prezident választással fog foglalkozni Tudja-e mindenki miért s kire szavaz? Nem lesz érdektelen egy politikai beszédet sem meghallgatni.

A jövetel nem kerül pénzbe; a székek szabadon állanak a látogatók rendelkezésére. Ne mulasztátok el e jó alkalmat.“

No tisztelt olvasóm, mit mondasz ehez a reklamhoz, melyhez hasonló egykor csak a komédiás Barnumé volt?

A mint a clevelandi lelkész Harsányi barátom írja, ez a lelkészeket oktatni s azok ellen nyilván lázítani akaró, magát theologusnak hazudó s jól magyarul még beszélni sem tudó atyafi egy közönséges tót nemzetiségű *kocsis-*

legény, ki felekezeti jellegét szintugy, mint korábbi mesterségét eltagadva, felcsapott vándor-predikátornak s ilyen minőségben tengeti magát az együgyűek jóhiszeműségén. Jellemző az is, hogy a predikáció színhelyül református templomot hirdet, holott azon a helyen „congregationalista templom van. Clevelandban azonban ugyan megjárta, mert a Harsányi kollegánk józan, felvilágosodott, derék kálvinista magyar hívei a kitűzött helyen és időben ugyan pontosan megjelentek, de mikor a szónoklat előtti zsoltárokat elénekelték, egy pillanat alatt mind egy szálíg felkerekedtek s Szvatopluk fiát, ezt az újabbkori Adalbertet ott hagyták az üres templomban. Ezen a pompás ötleten még a hidegvérű angol reformátusok is sok ideig mulattak.

Püspökladány, 1897. május hó.

Eröss Lajos,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Dr. Kármán és a gyakorló gymnasium.

A budapesti tanárképző-intézet gyakorló gymnasiuma mai napon ünnepli fennállásának 25 éves emlékülennepét, melyet az intézők dr. Kármán Mórnak, a gyakorló gymnasium értelmi szerzőjének, eleitől fogva paedagogiai vezérének és éltető szellemének, a magyar tudományos paedagogia kiváló mesterének jubileumával kötöttek össze.

A gyakorló gymnasium 25 éves élete és dr. Kármán paedagogiai hatása összeesik azzal a lendülettel, melyet a magyar középiskolai tanárképzés az 1883-iki törvényhozás óta felmutat. Azért szívből üdvözljük e napon úgy a jubiláló intézetet, mint az ünnevelt paedagogust s őszintén kívánjuk, hogy a magyar tanárképzésre való hatásuk jövőben még erősebb és sokkal általánosabb legyen.

A lefolyt 25 év ugyanis jóformán az elavult didaktikai módszerrel s az ósdias paedagogiai iránynyal való küzdelemben tölt el; de e küzdelem is megtermékenyítette paedagogiai irodalmunkat s évről-évre szélesebb körben hatott középiskolai tanításunk fejlesztésére. A gyakorló iskola a herbarti paedagogia, az értelemfejlesztő induktív módszer zászlóját bontotta ki hazánkban, üldözőbe vette a régi könyv nélküli, leckéztető lelketlen módszert, a középiskolában elharapódzott akadémiai előadásokat; a nyelvtanítást a gépies paradigmás módszer helyett a pszichológiai és nyelvtudományi módszerre fektette.

Mindez újítások természetesen szemben találtak a régi iskola megszokott országútján járó paedagogusokat, kik szóval és tollal teljes erejükkel igyekeztek védeni az iskola avult hagyományait; úgy hogy a gyakorló iskola a magyar tanárság előtt szinte ellenszenves intézménynyé kezdett válni.

De a gyakorló iskola vezetői bátran fölvetették a harczt, melyre őket az általuk inaugurált tanügyi reformok kötelezték. Kármán lapja a „Magyar Tanügy“, melynél magasabb színvonalon álló tanügyi közlönyünk sem azelőtt, sem azóta nem volt, a legmagvasabb tanulmányokban fejtette ki a herbarti paedagogia számos tételét, a tanárjelöltek előtt folytatott tanácskozásokon megállapították a tanítás egész theoretikumát, végül közrebocsátott tankönyvekben mintát nyújtottak az észszerű tanításra azoknak is, kik az intézet irányeszméinek gyakorlati megvalósítását közvetlenül nem szemlélhették.

Ki ne emlékeznék azokra a paedagogiai harcokra, melyeket a Bartal—Malmosi latin nyelvtana és Simonyi Zsigmond magyar nyelvtana megjelenésök alkalmával támasztottak. A régi gárdához tartozó tanároknak egész serege, köztük nem kisebb tudósunk is, mint Hunfalvy Pál lépett föl ellenök. S ime azok a pszichológiai elvek, melyeken e tankönyvek módszere épült, ma már többé-kevésbé legtávolabbi középiskolánkba is elhatottak. A gyakorló iskola módszertani elvei lassanként kezdenek a köztudatba átmenni s alkalmazásuk inkább csak a középiskolai osztályok zsufoltságán, a növendékek nagy létszámán törnek meg. Az elvi ellentétek a gyakorló iskola és a magyar tanárság között a heves tollharcok után lassanként elsimultak legfőleg a tanügyi helyzet különböző voltából szokás ellene fegyvert kovácsolni Könnyű a gyakorló iskolának — mondják — mintagymnasiummá lenni, mikor növendékeit az első rangú társadalmi osztályból veszi, s mikor a növendékek korlátolt, csekély létszáma mellett majd minden tanuló háta mögött még nevelő is áll, ki az iskolát munkája sikerében támogatja. De 70 növendéket egy osztályban, mikor e növendékek a legkülönbözőbb s gyakran a legfogyatékosabb előképzettséggel rendelkeznek, induktive vezetni be az iskolai tanulmányokba, majdnem lehetetlen, vagy legalább is a tanár összes erőit fölemésztő fáradtsággal járna.

A gyakorló iskola hatásának középiskolánkban való érvényesülését a vezető férfiak irodalmi művei és iskolai tankönyvei mellett legjobban előmozdították azon — bár kis számmal — időnként kibocsátott rajok, melyeket a tanárképző intézet növendékei közül utraivalóval

jól ellátva, szétbocsátottak a hazai középiskolákba. Ez ifju tanárok az elsajátított didaktikai elvektől áthatva s az egyes tanártestületek assimiláló hatásával gyakran erős küzdelmet folytatva, nemes ambícióval igyekeztek tovább-
tovább plántálni a gyakorló iskola szellemét.

E tanárok, a gyakorló gymnasium egykori tanárjelöltjei gyülekeznek ma össze mesterök körül, hogy az intézet negyedszázados örömnepén a Dr. Kármán iránt érzett elismerésöknek is ünnepi kifejezést adjanak. Üdvözljük őket, mint közoktatásügyünk fejlesztésének mennyi kiváló harcosait.

A Dr. Kármán tanügyi érdemeit azonban, melyeket legközelebb a királyi kitüntetés is elismerésre méltatott, koránt sem meríti ki a gyakorló gymnasium paedagogiai vezetése és tanárképzésünkre való hatása. Mert bár termékeny paedagogiai írónak egyáltalán nem mondható, az ő széleskörű paedagogiai tudása érvényesült egy olyan alkotásban, a mely összes hazai gymnasiumaink újabb fejlődésének leg-erősebb alapjait képezi. Ez pedig jelenlegi gymnasiumi tantervünk és e tantervhez kiadott módszeres utasítások, a melyeknek létrehozásában, irányelveinek megállapításában Kármánnak oroszán része volt.

E tanterv, melyet Németország egyik kiváló paedagogusa Frick „Beispiel eines rationellen Lehrplans“ czimen bocsátott közre, s e tantervi utasítások, melyek nemcsak hazánk, de a külföld tanügyi irodalmában is az első rangú ilyen művek közé tartoznak, már magokban is elismerést és tiszteletet biztosítanak alkotójoknak. S midőn ma e tanterv revíziójának tárgyalásai alkalmával az ország tanügyi köreiben mind több-több oldalról hangzik fel ez utasítások magas színvonala és szelleme iránt az elismerés, mi is szívesen adózunk tiszteletünkkel azon férfunak, ki tantervünk irányeszméinek mestere volt.

Dócsi Imre.

Tanterv és didaktika.

Népiskolai tantervünk revíziója napirenden lévén, tanügyi lapokban sok okos és nem eléggé okos felszólalásoknak tanuja lehet ma az ember, melyekből egyes gyakorlati férfiak tapasztalatait, megfigyeléseit, — de feles számban az egyéniségek szűk térére szorító s elfogultságig menő nyilatkozatait olvashatjuk ki.

A nélkül, hogy a felvetett eszmék részletes bírálataiba kívánnék bocsátkozni, vagy a nélkül, hogy a magam csekély sulyú nézetének nagyobb horderőt óhajtanék tulajdonítani: nem leendő teljesen érdek- és talán haszon nélküli, ha csatlakozom én is a sokakhoz s egy kicsinyke sugárral világosítani próbálom a homályt, a sötétet, mely e kérdésnél mind e napig körülvesz bennünket.

Némileg erkölcsi kötelesség volna ezt tenni má-

soknak is, mert hiszen e lap hasábjain bizony nem igen szólaltak fel a tanterv ügyében, pedig Vincze József barátom nagy szorgalommal és sok tekintetben kitűnő megfigyeléssel összeállított javaslata azt méltán várhatná és megérdemelné.

Sokan — és pedig gyakorlati férfiak — vélekednek akként, hogy népiskolai életünk szellemi részében mutatkozó betegségeknek, a tanterv helyesebb összeállításával megtaláljuk teljes orvosszerét és hogy egyedül ez lesz ama mentő deszkaszál, mely a népiskola — most elzárt — hánycodó útjait elviszi és összeköti a valódi élet követelményeivel, szerves egészszé kapcsolja az iskolát családdal és társadalommal.

Hát hiszen hogy a tantervet helyesebb alapon, nagyobb körültekintéssel kell megalkotni, — ez kétségtelen. Hogy a revideált tanterv némi kiindulási pontot nyújt s irányt mutat a kibontakozásra, — ez igaz; de hogy az így életre szólított tanterv volna az egyedüli mentő-eszköz, ez lenne minden mindenkiben: az túlzás és nagyon is egyéni impressiókon nyugvó állítás.

Hiszzen a tanterv elvégre is csak egy keret, melyben látjuk: mit, mikor és mennyit kell tanítanunk? . . . Egy szükséges iskolai „házi-szer“, mely hivatva van arra, hogy az egyén gyarlóságából származó betegségeit távol-tartsa és a melyre — ha mindnyájan ideális magaslaton állanánk hivatásunk betöltésében — szükségünk sem volna.

Hogyan lehetne hát ez egyedüli mentő-eszköz, midőn nagy bajoktól akarunk szabadulni?

A tanterv nem szünteti meg a túlterheltséget, nem a humbugot; nem hozza közelebb az iskolát valódi céljához, nem kapcsolja össze a husból és vérből álló, — a küzdő étellel, ha százszor revideáljuk is, mindaddig, míg a most divó tanítási sablont le nem tépjük magunkról, míg e téren gyökeres *rendszer-változást* nem eszközölünk s így minden oldalról eleget nem teszünk a helyes *didaktika elveinek*.

Képtelenség a tanterv revíziója mellett javulást remélni a mai rendszer keretében.

Az iskola belső élete teljesen visszafejlődött, úgy-szólván zárdailag különítette el magát az igazi élettől. Rászabtak nagy szigorúsággal és általában egy kényelmetlen ruhát s ezt viselnie kell. A tanító gép lett, kinek „hivatalos“ órákon, „hivatalból“ be kell tömnie bizonyos „anyagokat“ a szegény discipulus agyába, mert a felügyelet — a legnagyobb részben laikus felügyelet — ragaszkodik a betűhöz s e miatt sokszor megtagadja a tanító önmagát, elfojtja legjobb meggyőződését.

Tanítani kell a tantervért a felügyelőknek és a külső dekorációhoz tartozó közvizsgáknak; pedig hangzik a jelszó: „az életnek tanítsunk!“

De hát csak hangzik, lényegében eltértünk e nemes cél útjáról.

Igazán mondja Vincze József barátunk: Mindenki elégnék tartja a jelszót: az életnek tanítsunk; de való-jában ez csak köpönyeg.

Vessük el azért e köpönyeget s ne takargassuk vele meztelenségünket, hanem rámutatva fogyatkozásainkra, igyekezzünk azokat eltávolítani s valóban az életre tanítást tűzzük ki komoly feladatunkul.

Es itt első sorban nekünk, tanítóknak kell a küzdő-térre állanunk. Nem szabad visszariadnunk a talán szaporodó munkától, — mert ez úgyis csak látszólagos leendő — nem a felmerülhető kellemetlenségektől, mik az újítóknak, a jobb eszmék harcosainak osztályrészül szoktak jutni, hanem szorgalmas munkával s a munka elmaradhatlan eredményével bizonyítgassuk igazságunkat

Ez az igazság pedig nyilvánuljon abban:

1-ör. *Ne tanultassunk, hanem valóban tanítsunk az iskolában.* A lélek nélküli magoltatás ne legyen uralkodó sehol, hanem e helyett értelem, szív és lélek nyerjen életet minden tárgy előadásában. A tanító legyen az iskola, a módszer és a minden nehézséget legyőző komoly, élénk és kedves *didaktika*. Ez utóbbit vegye mint leghatalmasabb fegyvert kezébe és ezt kezelje mesterileg, ki hivatásának él s abban édes gyönyörűségét találja.

Tudom én azt, hogy eddig is nagyon sokan tudunk és akartunk *tanítani*, és az értelem nélkül való „penzum-darálást” száműztük falaink közül; de azt is tudom, hogy nem volt mindenki az enyémhez hasonló szerencsés körülmények közt, kinek a szokott sablontól eltérő működését érteni és megbecsülni birták; hanem a külső betűkényszer igájába fogatván, a folyékony „leczkemonadás” elmaradását bűnül tulajdoníták nekik s a kellemetlen meghurczoltatást is el kelle itt-ott szenvedniök.

Ezért kell egyesült erővel odahatni és úgy működni, hogy a kiszabott penzumot elvégezzük ugyan híven, de nem a darálásra, a folyékony leczkemonadásra fordítjuk figyelmünket s drága időnket.

Hogy pedig ezt annál inkább megközelítsük:

2-ör. *Seperjünk ki iskoláinkból a felesleges tankönyveket.*

Már most is, a hol csak lehet, az olvasókönyvet tegyük a tanítás központjává. Ennek alapján szemléltetve beszéljünk; saját ajkainkról származtassuk át az értelmes tudást tanítványaink ajkaira. Mint a didaktika mesterei, élőszóval tegyük élénkké, vonzóvá, valódi hussá és vérré mindazt, a mit tanítunk. A közlésnek ezen módja uralja egész munkásságunkat és akkor a lélek él bennünk s a lélek ereje hatja át azt a kicsiny embervilágot, melynek gondja, nevelése és okos valóságokká képzése reánk bízott.

Ne aggaszson aztán az bennünket, ha talán nem nyerünk hosszú, folyékony feleleteket, csak az értelem csillogjon ott a szemekben s a biztos tudás és tájékozás nyilvánuljon a megnyílt ajkakon.

Bizonyos, hogy egyszerre nem mehetünk át a mi új rendszerünkre, mert hiányoznak erre eszközeink; de némely tárgyaknál ma is nélkülözhetők a tankönyvek. Én már évek során keresztül nélkülöztem azokat: nyelvtannál, természet- és természetrajznál, — a felső osztályt kivéve — a földrajznál és mondhatom, hogy ezen tárgyakban biztos tájékozással birtak mindig növendékeim. Igaz, hogy sokat beszéltem, néha a kimerülésig, de aztán annál nagyobb volt az én gyönyörűségem.

Azonban, ha czélt akarunk érni, gondoskodnunk kell eszközökről, épen azért:

3-ör. *Sürgessük egy olyan olvasókönyvnek megírását, mely — mint szellemi omnibusz — különösen osztatlan népiskoláinkban, teljesen pótolja a használatban levő kézikönyveket.*

A ref. népiskolák számára ma sem írtak még olvasókönyveket, pedig életszükség volna ez. Az eddigi mulasztást egyébiránt most már úgy kell pótolni, hogy — talán a vallástani tankönyvek kivételével — minden kézikönyvet feleslegessé tegyen az s mint egy studium generale adathassék tanító és tanítvány kezébe. Erről más alkalommal bővebben fogok szólni s most csak felhívom reá különösen Vincze J. barátom figyelmét, ki egészséges eszméket bocsátott e tárgyban közre, de végkövetkeztetéseiben még sem tudott az olvasókönyvek központosságáig eljutni.

Befejezésül, mindent összevéve, újból hangoztatom, hogy: *a revideált tanterv nem segít rajtunk rendszer-változás nélkül. A helyes és vonzó didaktika eleveníti meg a keretezett tananyagot és a koncentrált tananyag adandja vissza az iskolát önmagának, teszi mesterré, — nem, valódi művészé a tanítót a maga hatáskörében, ki nemcsak mondja majd, de el is éri valóban, hogy ő az életnek nevel és tanít.*

A tanterv csak anyag, éltető lelke a didaktika.

Sinka Lajos.

A határozók rendszere középiskolai magyar nyelvtanításunkban.

(Folyt.)

f) *Hoffmann Mór.* α) Magyar nyelvtan. A közép és polgári iskolák első és második osztálya számára. Negyedik javított kiadás. Budapest, 1892.

15. lap. A tárgy teljesebbé teszi a mondat értelmét s megfelel a kérdésre: kit? mit? *De van olyan tárgy is, melynek ragja -nak, -nek, s mely e kérdésre felel meg: kinek? minek? Ezt részes tárgynak is nevezzük.*

„A határozók a cselekvésnek helyét, idejét, módját, okát, czélját s még egyéb körülményeit határozzák meg”.

87. lap. „Kétféle tárgyat különböztetünk meg; úgymint szenvedő tárgyat, mely e kérdésre felel meg: kit? mit? s melyet a főnévhez járuló *t* raggal képezünk; és részes tárgyat, mely e kérdésekre felel meg; kinek? minek? s melyet a főnévhez járuló -nak, -nek raggal fejezünk ki. *Ezt részes határozónak is nevezzük.*

Példák a részes tárgyra: Beszegődtem Tarnóczára *bojtárnak*. De a messze távozonak szíve vérzik, szíve fáj. *Világnak* ment a szerencsétlen. Jó ideje már, hogy *neki* indult.

95. lap. A határozók:

1. helyhatározók;
2. időhatározók;
3. módhatározók;
4. állapothatározók;
5. ok- és célhatározók.

Ez osztályhoz járul a következő

„Jegyzet: A módhatározókhoz tartoznak a fok, mérték- és számhatározók. Az állapothatározók lehetnek állapot-, eredet- és véghatározók. *Az okhatározók közé tartoznak a cél-, anyag- és eszközhatározók.*”

A mely ragos mondatrészeket a fentebbi csoportok egyikébe sem tud beosztani, azokat „ragos főnevek a mondatban” cím alatt említi meg.

β) Rendszeres magyar nyelvtan, a hangsúlyos verselés és a polgári ügyiratok rövid ismertetésével. A közép- és polgári iskolák III. osztálya számára. Budapest, (1895.)

E könyv már előnyösen különbözik az előbbtől. Azok a gondatlan elszólások, melyek amant tarkítják, itt nagyjából ki vannak javítva. Ebben nincsenek ragos tárgy, az állapothatározó külön van választva az eredet- és véghatározótól. De a példákban még itt is a legnagyobb fogalom-zavar tűnik ki s a határozók felosztásában épen úgy nincs rendszer, mint amabban.

A határozókról így tanít:

„A határozó oly bővítő része a mondatnak, mely az állítmány közelebbi meghatározására szolgál s az alany cselekvését határozza meg a hely, idő, mód, ok és czél, állapot, eredet, vég s a többi körülményei szerint.

Ezek szerint vannak:

1. helyhatározók;
2. időhatározók;

3. módhatározók ;
4. ok- és célhatározók ;
5. állapothatározók ;
6. eredményhatározók ;
7. véghatározók ;
8. eszköz- és társhatározók ;
9. részes határozók ;
10. ragos határozók, igék és mellék nevek mellett.

g) Szinnyei József. α) Iskolai magyar nyelvtan mondattani alapon. Első rész. A gymnasiumok, reáliskolák és polgári iskolák I. osztálya számára. Hatodik kiadás. Budapest, 1892.

56. s köv. lapokon tárgyalja a határozókat. Felosztása ez :

1. helyhatározók :
 - a) az igazi helyhatározók,
 - b) a képes helyhatározók ;
2. időhatározók ;
3. módhatározók :
 - a) igazi módhatározók,
 - b) eszközhatározók,
 - c) mértékhatározók ;
4. okhatározók ;
5. célhatározók ;
6. társhatározók ;
7. számhatározók.

β) Rendszeres magyar nyelvtan a középiskolák harmadik osztálya számára. Negyedik kiadás. Budapest, 1892.

134. l. „A határozó (adverbiale) oly mondatrész, a mely valamely körülmény (hely, idő, mód, ok, cél, állapot stb. megjelölésére szolgál Főbb nemei a következők :

- I. A helyhatározó.
- II. Helyhatározók képes beszédben :
 - a) állapothatározó ;
 - b) eredethatározó ;
 - c) eredményhatározó ;
 - d) részeshatározó ;
 - e) hasonlító határozó.
- III. Az időhatározó.
- IV. A módhatározó :
 - a) a fokhatározó ;
 - b) a mértékhatározó ;
 - c) az eszközhatározó.
- V. Az okhatározó.
- VI. A célhatározó.
- VII. A társhatározó.
- VIII. A számhatározó.
- IX. A tekintethatározó.

Megkülönbözteti még a fentebbi rovatok alá be nem sorozható u. n. képes helyhatározókat „függő határozók“ néven.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Lelkibetegség-e, vagy gonoszság ?

A kegyesség henczegésének valóságos szenzációja érkezett hozzám tegnap egy „Lelki harc a politikai törvények ellen“ című nyomtatványban, melynek szerzője valami Kiss Imre nevű existenzia Sarkadon, a Sion hárfája zengedezőinek emez egyik törzsökös fészében.

E nagy férfunak a nevével, ki 10 pontban foglalt iratában, hol a Megváltó méltóságával, hol a farizeus

gőgjével, hol a pogányok tudatlanságával szól, úgy tetszik, mintha valahol találkoztam volna már. Ha emlékezetem nem csal, ez ama buzgó református, ki házában egy evangélista tudósítása szerint (ez evangélista kolportörre zsugorodott össze) a hét minden napján összejöveleket tart, melyeken a jelenvalók az ő atyafiaik szörnyű bűneiért s nem a magukéért imádkoznak.

Kiss Imre — így van a szenzációs förmedvény alá oda nyomtatva — a derék szerző neve, a nyomda Weisz és Spatz (Fehér és Veréb) nyomdája. Kiss Imre : szentlélektől megszállott arisztokrata, ki alig hiszem, hogy nem Kis volt, de miután a testvériség és egyenlőség zászlóvivőjéül felcsopott s azon szerencse érte, hogy ott fityeghet a neve egy gyászos elmetermék sarkán, megkettőztette az s-et, jelezni akarván ezzel is mintegy az ő kiválóságát a ma divatos izetlenkedésben.

„Difícile est satyram non scribere“, sajnálom, hogy e tárgygyal és így kell foglalkoznom, de az ilyen szent piszkolódással szembe, mely újabban úgy terem, mint a mérges gomba, lehetetlen másképen eljárni ; mert a mint hozzá nyul az ember, zavaros lilaszint vált s önkénytelenül visszajejtjük a porba, honnan felfuvódott dagadó fehér alakjával méltatlanul vonta magára figyelmünket.

A kérdéses nyomtatvány pontjait nem szükséges és nem is érdemes reprodukálnom, ösmertetésére elég ha annyit mondok, hogy az kivétel nélkül „mindenféle papság ellen“ irányúl, valódi nazarénus zamattal van írva, melyet elolvastván, gondolkozóba esik az ember : Lelkibetegség-e, vagy gonoszság ?

A szent hevület láthatatlan ellenséget lövöldöző nyilat a felekezet elleni izgatás, érdemes emberek meghurczolása, áldáz gyűlölet és sötét tudatlanság bódító mérgébe mártja.

Izlelítőül elég legyen annyi, hogy szerinte *Isten igazságát politikai törvény alatt rejtegeti a papság, mely álnok és lélekzabló s a haza urait külön kollégiumban istentagadásra taníttatta ; le mindenféle iskolai tudományuyal, csak egyedül a szentírás olvasását kell tanítani és testvériség és egyenlőségnek kell lenni.* Csakhamar pedig a királyhoz intézett alázatos nyekergéssel, semmi sem maradván utána csak az irány nélküli szél, megpukkan a nagyrafuvalkodó szent duda.

Eddig a tréfa, ezután jön a komoly dolog. Én ritkán szoktam hallatni a szavamat, nem tagadom, van bennem is valami abból, a mit b. e. Révész Imre így fejezett ki : „A kálvinista ember olyan mint a dob, csak akkor szól, ha ütlik“ ; de az ilyen újkori szerezplését, ki minden tisztességen és becsületen keresztül-kasul gázol, nem tudom szó nélkül hagyni és pedig oly értelemben, hogy egyenesen fölhívom azokat, kiket közvetlenebbül érint a dolog : miszerint deríttessék ki : vajjon lelkibetegség-e, vagy gonoszság, a mi a nevezett férfit undorító föllépésére készíteté : ha lelkibeteg, gyógyíttatni kell, ha gonosz, bűnhődjön méltóképen.

Különbön ez ügy az egyetemes egyház ügye is szerintem ; mert a kérdéses nyomtatványban a felekezet elleni izgatás határozottan konstatálható.

Az adott esetben, ha még az illető tagja volna az ev. ref. egyháznak, első és legfőbb teendő lenne, hogy a gyülekezetből kirekesztessék ; egyáltalában törvényt kellene alkotni reá, hogy egyház testét senyvesztő ilyen fekélyek, maga az egyház által vágassanak ki.

Az ilyeneknek evangelizációval, estvéli vállások összejövelekekkel simogatása, becézgetése nem ér semmit, Pál apostol erélyét kell alkalmazni velök szembe.

És ha ez a Kiss Imre 1895-ben küldte Hegyesi kibocsátójának azt a tudósítást: „*hogy egy előfizetőt is nyert és ez Kis Imre csizmadiamester, ki már öt éve tart fenn gyülekezéseket. A gyülekezet a hét minden napján imát mond és pedig: 1-ső napon a megromlott anyaszentegyháznak megépüléséért*“ stb. (Debreczeni Prot. Lap 1895. évf. 20-ik sz.) csakugyan az a buzgó református férfiú volt, ki pár évvel ezelőtt házában naponként áhitatossági órát tartott s mások bűnéért oly nagy odaadással imádkozgatott; bizony akkor kénytelen lennék kimondani azon már régebben megalkotott meggyőződésemet, *hogy minden a templomot elégnek nem tartó, a gyülekezetben gyülekezetet alkotó házi isteniliszteletek végeredményükben anarkhiára vagy nihilismusra vezetnek.*

Justus.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület közgyűlése.

(Folytatás.)

Gróf Tisza István határozati javaslata

a komádi-i lelkészválasztási ügyben.

A komádi-i egyháztanács 1897. évi április 21-én bejelentette Széll Kálmán esperesnél, hogy az egyházi törvény 200. §-a értelmében meghívás útján kívánja Bod Ferencz Szilágy-Sámsoni rendes lelkészt komádi-i lelkészül megválasztani, a ki április 22-én beterjesztette az esperesi hivatalhoz lelkészi minősítvényét, melyet a Szilágy-Szolnoki esperes 1897. febr. 25-én 492. sz. alatt állított ki és az erdélyi püspök 1897. márczius 1-én 177—897. szám alatt jóváhagyott és megerősített. Mivel ezen minősítvény az egyházi törvény 188. §-ában megszabott kellékeknek nem felelt meg és hozzá semminemű szolgálati bizonyítvány nem volt csatolva: az egyházkerület 1894. évi 187. sz. végzésére hivatkozással Bod Ferenczet felhívta az esperes lelkészképesítő két bizonyítványi és szolgálati bizonyítványai beküldésére, a ki már beterjesztett lelkészi minősítvényére hivatkozással a kért bizonyítványok beküldését megtagadta. Az esperes ekkor az egyházi törvény 201. §-a értelmében egy egyházi és egy világi tanácsbíróval vizsgálat alá vette, hogy Bod Ferencz bír-e a komádi-i 1-ső osztályú egyháznak megfelelő minősítvényvel, előadván, hogy Bod Ferencz midőn a bajji lelkészségre pályázott, az 1892. évi április 21-iki jegyzőkönyv 23. számában foglalt adatok szerint lelkészképesítő első vizsgát 1886-ik évben, másodikat 1887-ben Debreczenben tett „elégséges“ osztályzattal, egy évig segédtanító-káplán volt Körös-Tarcsán, egy évig segédlelkész Erdőhegyen, 3 évig Szintyén segédlelkész-tanító, 5 hónapig helyettes lelkész Bajjon, később 3 évig segédlelkész Komádiban, 1895. évi márcz. elején lett rendes lelkész Szilágy-Sámsonban, mely hiteles adatok szerint Bod Ferencz segédlelkészi szolgálata 8 évet és 5 hónapot, rendes lelkészi szolgálata 2 évet és 2 hónapot tesz. Ez alapon és a Bod Ferencz által beterjesztett lelkészi minősítvénynek azon hiánya miatt, mely szerint azt nem az egyházkerületi elnökség állapította meg és adta ki és az egyházi törvény 188. §-a világos rendelkezése dacára nincsen benne kitüntetve a Bod Ferencz segéd és rendes lelkészi szolgálati ideje figyelmen kívül hagyásával, az egyházi törvény 185. és 186. §-ainak a lelkészi minősítést megállapító rendelkezéseinek szem előtt tartásával megállapította, hogy Bod Ferencz nem bír a komádi-i 1-ső osztályú egyház osztályzatának megfelelő minősítvényvel. Mert a segédlelkészi minőségben eltöltött idő a rendeslelkész szolgálati idejébe a 185. §. értelmében számíttatik be, úgyde Bod Ferencz mint segédlelkész 1-ső osztályú egyházba választható

nem lévén „elégséges“ osztályzata miatt az ő rendes lelkészi szolgálatába a segédlelkészi minőségben eltöltött időt beszámítani nem lehet 1-ső osztályú egyház meghívása vagy pályázatánál. Ezen bizottsági határozat ellen egyrészt a komádi-i egyháztanács, másrészt Bod Ferencz a püspöki hivatalhoz panaszos előterjesztést tettek.

Az egyházkerületi közgyűlés hosszas beható vita után kimondja, hogy a kérvény tárgyát képező konkrét ügyben határozatot nem hozhat sőt az ügy jelen stádiumában jogorvoslat tárgyát egyáltalán nem is képezheti; mert egyházi törvényünk 201. §-a értelmében a megüresedett lelkészi állás meghívás útján való betöltésének előfeltétele, hogy a jelölt minősítvényének megvizsgálására hivatott bizottság megállapítsa, miszerint a jelölt a választó egyház osztályzatának megfelelő minősítvényvel bír. Azon esetben, ha az említett bizottság határozata szerint a jelölt a megfelelő minősítvényvel nem bír, az illető egyházba meg nem hívható s a menyiben a választók törvényszerű többsége kellő minősítéssel bíró más jelölt meghívásában meg nem állapodnék, a 204. §. szerint haladéktalanul a pályázat útján való választási eljárás veszi kezdetét. A lelkészi állás betöltésével összefüggő minden kérvény vagy panasz a 235. §. szerint a választást követelő 15 nap alatt adandó be s abban a 284. és 289. §§-ok szerint első fokon az egyházmegyei, második fokon az egyházkerületi közigazgatási bíróság határoz.

A komádi-i lelkészválasztási ügyvel kapcsolatban azon elvi kérdés merült fel, hogy a 186. §. utolsó bekezdésének azon rendelkezése, mely szerint a segédlelkészi szolgálat beszámításának „a 185. §. értelmében“ van helye, miként értelmezendő?

Az eljárni hivatott hatóságok tájékoztatása végett kimondja a közgyűlés, miszerint a segédlelkészi szolgálat beszámításának csak azon esetekben és azon korlátok között van helye, melyekben és melyek között a 185. §. értelmében maga a segédlelkészi szolgálat is az illető lelkészi állásra való minősítést eredményezi. E szerint oly rendes lelkészek, kik a szóban forgó osztályzatú lelkészi állásra való minősítést a 185. §. értelmében kizárólag segédlelkészi szolgálat útján is megszerezhették volna, minősítetteknek tekintendők azon esetben is, midőn rendes lelkészi szolgálatuk nem éri el a 186. §-ban megállapított időtartamot, a menyiben rendes és segédlelkészi szolgálatuk együttvéve a 185. §-ban megállapított mértéket megüti.

Ellenben oly segédlelkészi szolgálat, mely a 185. §. értelmében a szóban forgó egyházra való minősítést az illető egyénre nézve soha meg nem állapítaná (elégséges osztályzattal bíró segédlelkész 1-ső osztályú egyházba) a 185. §. értelmében egyáltalán be nem számítható.

Miután azonban több jel arra mutat, hogy más egyházkerületekben a törvény 186. §-át nem mindig alkalmazzák ezen — egyházkerületünk által helyesnek véit — értelemben, már pedig fontos közérdek kívánja, hogy a lelkészminősítvények kiállítása körül az összes egyházkerületek egyöntetűen járjanak el, egyházkerületünk ez elvi kérdést azon kéressel terjeszti fel a főtiszteletű és méltóságos konventhez, hogy a 186. §. idézett szavainak egyetemes egyházunk számára sinór-mértékül szolgáló magyarázatát adni s oda hatni sziveskedjék, hogy az összes egyházkerületek a lelkészi minősítvények kilátása körül mindenben egyöntetűen járjanak el.

(Folyt. köv.)

Az én ideálom.

Lehet, hogy több helyen nem jól fejeztem ki magamat a „Debr. Prot. Lap“ 20. számában megjelent cikkemben és így magamat terhel a felelősség, ha Ferenczy úr egy oly képet állított rólam elő, a melyben épen én magam ismertem legkevésbé magamra.

Ugy ismerem magamat és e tekintetben ismerőseim soha sem vetettek ellenkezőt ellenem, hogy nem igen szeretek a levegőben járni, phantomot kergetni, hanem nézem az életet úgy, a mint az én két szemem látja, ítélem úgy, a mint képzeitemet logikailag egybe tudom helyesen kapcsolni . . . De ezzel ne szaporítsuk a szót, hiszen ezt mondja ki-kí magáról és mégis más mindenki előtt a világ képe. Ebből folyik a kölcsönös kötelesség, hogy egymást respektáljuk s ebből folyólag mondhatom, hogy én a Ferenczy úr nézeteit vallókat meg nem vádoltam . . . Azonban kerüljük el a recriminációkat is . . .

A kiindulási pont a viszonyok megítélésénél csak akkor szerencsés, ha ezek ismeretén alapul. Egyházunk és általában a társadalom mai képét én nem látom kedvezőnek, nem látom olyannak sem, mely úgy az egyház, mint a társadalom eszménye felé egyenes irányban, habár lassan, habár nehézkesen és tétova vonásokkal teljesen halad. Ítéletem helyessége mellett az általánosan ismert társadalmi jelenségek mellett bátran hivatkozom Ferenczy úrra is, ki velem e tekintetben egyetértően nyilatkozott már többször is.

Ha már így az alapra nézve sikerült a megállapodás, mehetünk tovább is. Az egyház és az általános emberi társadalomnak egymáshoz való viszonyában mindenestre figyelembe kell vennünk, hogy az egyház is egy társadalmi alak s így sociologiai megítélés alá is jöhet és az egyetemes társadalommal comparálható. Tulajdonképen az egyház a vallás, a vallásos érzület substrátuma önmagában, ennél fogva az egyetemes társadalomhoz való viszonya is körülbelül abban a sphérában található fel, a melyben az egyes ember, a társadalom monásának szellemi, belső és anyagi, külső élete állanak egymáshoz. Csak a méretek mások.

Igy tekintve a dolgot, szó sem lehet arról, hogy p. o. *én az egyház külső oldala, szervezete, anyagi viszonyai iránt közönyös lehetnék.* Szó sem lehet arról, hogy a szervezet szétrontása, az anyagi mizeriák engem érintetlenül hagyhatnának. Sőt épen ellenkezőleg áll a dolog, nevezetesen a szervezetet, de nem valamely katolikus módon változhatatlannak hirdetett formában, a vallásos élet nyilvánulás szükséges terének tekintem s az anyagi viszonyokat pedig a szervezet feltételének.

Csakis ezen formában és feltételek mellett lehet a vallás az egész társadalomra hatóvá és azért az egyház egy csatorna, mely az ember legbensőbb, legnemesebb érzelmeit, eszményeit a különben külső társadalmi életbe beviszi, hogy azt megnemesítse, megszentelje. Ezen legbensőbb, legnemesebb érzelmek és eszmények: a vallás, a melyet még eddig semmivel sem lehetett helyettesíteni s nézetem szerint nem lehet majd a távoli, a mindenkori jövőben sem. Az a vallási eszmény itt nem fog megvalósulni az időben, azért az s annak országa „nem e világból való“ s a társadalom fejlődésének irányát ahoz, mint compassóhoz szabva ítélünk arra nézve, hogy az eszmény irányában, vagy ellenében halad-e? Ha van absolut mérték, mely a fejlődés mérésére, iránya megítélésére használható, az csakis a Krisztusban megjelent kijelentés lehet.

Az egyháznak az általános emberi társadalomhoz való viszonyában tehát előttem leginkább az domboro-

dik ki, hogy az általános emberi tökéletesedés irányának helyes mutatóját, a vallásos és egyuttal általános emberi eszményt a társadalomban a szintén társadalmi alakzatot képező egyház közvetítse. A kölcsönös összehatás azonban a társadalom külső, materiális mozzanatait olykor túlságosan belepréseli mintegy az egyházba, úgy hogy az egyháznak substrátum jellege elvész és mint fő s egyedüli dolog jelentkezik. Ez az eset a római egyházban s ez a veszedelem fenyeget bennünket is.

Mielőtt tovább mennék, megállva egy pillanattal, összegezem az elmondottakat. Az egyháznak belső, vallásos alapelve és külső társadalmi formája egyaránt szükségképen alkatrésze, bármelyiknek hiánya az egyház lételét támadta meg.

A keresztyén eszmény nem „lerombolja“ a mai világot, nem „megsemmisíti“ az emberi fejlődést, hanem megépíteni és nemesíteni van hivatva. Belső vonatkozásában az Üdvözítőhöz és Istenhez előttünk elrejtett, külső megjelenésében szemléletünk, ítéletünk tárgya.

Ezért mindig a legnagyobb elismeréssel vagyok s voltam is eltelve azok iránt, kik az egyház belső és külső építésén fáradoztak. Nem helyesletem s ma sem helyeslem akár azok eljárását, a kik a külsőt megvetik, talán rontják, akár azokét, kik előtt minden, vagy legálább fő a külső.

Évekkel ezelőtt nyilatkoztam már írásban, szóval s mint gyakorló lelkész tettekben ezen téren s csekély erőmhöz képest mindig az volt előttem a cél, hogy a kettőt összhangban fejtssem ki s fejleszsem. A fogyatékosság az én rovásomra esik . . . De arról meg vagyok győződve, hogy az egyház felvirágzásában a szülő okot mindig a belső vallásosság képviseli. Kétségtelen előttem a világtörténelemnek lapjairól, hogy regeneratiót a szellemi világban physical s materiális hatások soha sem születtek. Ha valaki egy példát mutat fel az ellenkezőre, nem fogok késni bevallani, hogy tévedtem.

Készséggel elismerem, hogy egyházunk szervezete is fogyatékos, anyagi helyzete sok részben a lehető leggyarlóbb. Nem haladok el könyörtelen szívvvel lelkészeink nyomora mellett, sőt óhajtom, írta is, írok is, a hol Isten adni fogja, teszek is e baj megszüntetésére. De tagadom, hogy egyházunk felvirágzását ezen eszköz segítségével bármikor is elérhetnénk, ha egyuttal belső, lelki építésére semmit nem teszünk.

Hivatalom s hivatásom szerint épen az egyháztörténiával foglalkozom. Közel kétezer év története a keresztyén egyház s a vele kapcsolatos civilisatio életéből elég tanulságos jelenséget mutattak fel előttem nagyban és kicsinyben arra, hogy a ki a belsőtől, a lélektől várta a sikert, az egyház felvirágzását, többször czélt ért, míg a ki ellenkező irányba haladt, sikerrel, valódi sikerrel soha sem dicsekedhetett.

Óhajtom, kívánom s munkálom az egyház külső, szervezeti és materiális felvirágzását is, de sokkal inkább, nagyobb vágyakozással az egyház belső, szellemi fellendülését. Óhajtom s örömmel üdvözlöm mindkét téren a munkát s tehetségem szerint részt követelek belőlök.

Ha most talán azon kérdés merülne fel, hogy miként kerültem én a Szabó Aladárék oldala mellé? A fentebbiekben meg van adva a felelet. Azért, mert ők *dolgozni kezdettek* és nem csak követeltek. Munkához fogtak és nem csak munkára serkentettek. A munka minőségéről igen eltérő nézetek lehetnek s vannak is, de én mindig többre becsülöm a munkát akár tévedéseiben is, mint a tétlen követelőzést.

Nem állítottam soha egy perczig sem, hogy egyhá-

zunk első sorban behelyezett munkásai általában hivatásuk magaslata alatt állának, de viszont nem habozom bevallani, hogy igen sok e téren a kívánni való. Ferenczy úr jól tudja, hogy Szatmár vidékének szegénysorsú lelkészei mennyivel több munkát végeznek akár önművelődésük, akár a gyülekezet körében,* mint számos alföldi nagy egyház lelkészei és hogy közöttük nincs annyi veszedelme egyházunknak, mint emitt. Ezt látom én is és ez egy oly argumentum az én álláspontom mellett, melylyel fokozatilag feljebb becsülöm a szellemi hatásokat a materiálisoknál, s a melyen szellemi sikert lelkészi nagy fizetéstől nem várok, a melyet Ferenczy úr nem fog soha megdönteni. Arra nem hivatkozom, hogy vagyonszám nagy egyházainkban legnagyobb a veszély, mert itt a gondozásra szükséges erő elégtelenségével el lehet még annak hiányát is takarni.

A miket Ferenczy úr „az új irányzat” ellen felhoz, azoknak taglalásába egyedül és csupán azért nem megyek bele, mert egyfelől saját impressióinkat állítanók egymással szembe, melyeknek egyike sem bírna esetleg a tények erejével, másfelől pedig azért, mert a helyzet megítélése igen egyoldalú, ha az új irányzattal a régít is szembe nem állítjuk. A változást s ennek körülményeit az előzők nélkül, a megváltoztatni szándékolt helyzet alapos ismerete nélkül megítélni akarni képtelenség . . . Bármily borzalmas legyen is a francia forradalom alatt a „terreur” uralma, nincs az a sociologus és psychologus, ki az okozati összefüggést közte és a megelőző állapotok között megengedni ne volna kénytelen. Rendes viszonyok abnormis eredményeket soha sem szülnek; egészséges egyházi életnek szörnykinövésai: ezek absurdum dolgok . . . Tehát, ha méltatásba kellene belemennem, nem tehetném a mai viszonyok kiméletlen taglalása nélkül, a mire pedig most nem érzem magam disponálva sem, de szükségesnek sem tartom. Igaz, hogy e tekintetben Ferenczy úr előnyben is áll felettem, mert új dolgok megbírálatát szívesen veszi a közönség, a régiek megítéléseért pedig elítéli azt, a ki erre vállalkozik. Ezért is elégszem meg a fentebbi akademikus kijelentésekkel és mert tudom, hogy a ki akar, az meg fog így is érteni.

Tartozom annak a kijelentésével is, hogy e kérdésnél, mint általában véve mind annál, a mi az emberiség fejlődésével s előhaladásával kapcsolatban áll, vámvonalat nem ismerek. Külföldi, illetőleg internationalis a műveltség, a civilizáció, a vallásos szellem, az institutio, az egyén mindaddig, a míg nem acclimatizálódott, csakhogya a szellemi hatások acclimatizálódnak és nem acclimatizáltak. Tudom, hogy igen plausibilis ellenvetés is lehet az, hogy „külföldi, idegen dolog”, de ennek a mai „szürke civilizáció” korában csak historiai becse van, reális értéke a semmivel egyenlő majdnem. A független felelős miniszterium s a trafik is külföldi, a tudomány is, a corruptio is, a humanismus is internationalis stb.

De nem fejtegetek tovább, hiszen csak két dologra kell tisztába jönnünk és egyet fogunk érteni.

Az egyik az, hogy az egyháznak külső és belső építésén egyenlő erővel, lankadatlan buzgósággal munkálunk kell. Ha az a ma élő, közel 2000 református lelkész megtesz mindent, a mivei egyháza felvirágoztatását előmozdíthatja, akkor nincs mitől tartani. Féltség irány csak addig existálhat, míg az egészséges el nem nyomja. De azt ne felejtjük, hogy az egészséges irány is munka és nem erőszak.

* Annál több ok arra, hogy helyzetek megjavíttassék, mert méltó a munkás a maga bérére.
Szerk.

A másik pedig az, hogy egyházunk szellemi újjászületését sem 600, sem 1200 frtos lelkészi minimum nem fogja eszközölni soha, hanem csakis az a megéleveníítő lélek, mely tagjaiban él.

Ferenczy úr szívesen felhívott a velük való együttműködésre, a hozzájuk csatlakozásra. Köszönöm és ígérem, hogy mihelyt *megkezdik azt a munkát*, mely az egyház belső építését is czélozza, mihelyt megmozdulnak az anyagiak terén is, hogy önjerejükön csináljanak és ne csak kívánjanak az államtól, szívesen munkálok velök is közre.

Tudom, hogy sok helyen nagy nálunk az anyagi nyomor; de épen oly jól tudom, hogy a protestáns egyház a maga egyetemében nem szegény és sok helyt kiáltó inségének is az az oka, hogy léleklében és szeretetben nem elég gazdag.

Pokoly József.

A vita vége.

Pokoly t. kollegám fenti cikkére kevés megjegyzésem van.

Magas bölcsészeti szemléldések után, elismeri az egyház anyagi bajai orvoslásának imminens szükségét és azt mondja, hogy ezek iránt nem közönyös.

Örömmel konstatalom e nyilatkozata alapján, hogy e tekintetben is elenyésztek közöttünk az ellentétek s megvan a kellő együttműködésre szükséges alap.

Nincsen okom tovább arra, hogy tudós kollegámat az anyagi nyomor iránt érzéketlennek tartsam s neki sincs alapja arra, hogy az afféle bajok megorvoslására irányzott törekvéseinkért minket materialistáknak nézzen.

Annyival is inkább, mert a mi reformjainknak az egyház külső korszerű rendezése csak egyik felét teszi s az erkölcsi alapok integritására, az egyének evangelizálására feltétlenül sulyt helyezünk.

Csakhogya mi ez alapokat az evangeliomban, a konfessiókban, az egyház történetileg kifejtett szabad szellemében és a nemzeti vonatkozásokban ismerjük fel egyedül s nem óhajtjuk azt, hogy az evangelizáció, az egyházi hozzátartozandóság és az állami kötelekek meg-lazítására szolgáljon.

Ezért aztán fájdalmas szívvel látjuk azt, hogy a külföldi, különösebben a német protestáns egyházban minden jó törekvés mellett, határozottan egyházbontónak és a sektáskodás és a jezsuíta missió előmozdításának felismert új irány, nálunk minden kritika nélküli, jámbor ajánlókra talált.

Az sem valami kellemesen érint, midőn Pokoly, a debreczeni iskola egykori tanítványa, internationalis műveltségi és vallási iránynak a nemzeti geniuszt alárendelni látszik és a külföldi áradatnak ellenébe állítandó sorompókat lehetetlennek tartja.

Mi sem akarunk elzárkozni a világot mozgó nagy eszméktől, mi sem akarjunk vámsorompókkal eltiltani az emberiségnek közkinccseit.

De nem tekinthetjük ilyeneknek az evangelizációnak hitelvesztett s divatját mult izléstelen fogásait. Legfeljebb csak külföldi uraságoktól levetett ócska ruhának és a cura pastoralis még mindig függőben levő kérdéseinek.

S épen ezért, mert az e téren felmerült csodaszereket jobbnaira értéktelen reklámzikkéknak tartjuk: mélyebbre akarjuk vetni a hálót s más reformokat, más eszközöket sürgetünk.

Nekünk nem elég a vásári, újjászületés a mellényzebben-féle bűvész-produkció. Nem elég az imádkozó gép-féle eszmény, sem a családját s hivatásszerű foglal-

kozását elhanyagoló, szent Krispin-szerű, közjótékony-egyletes jellem. Sem a virágzó egyházi élet és telt templomok helyett, a szent tea-estélyek, zsinagógák és mértékletességi pancsok.

Nekünk olyan emberekre van szükségünk, a kik kötelességeiket hiven és igazán teljesítik; a kik, ha papok, lelkesen predikálnak; ha bírók, igazán ítéljenek s ha földművesek vagy mesteremberek, becsületesen dolgozzanak s mindenben törhetetlen egyszerű kálvinista jellemek, mívelt emberek és lelkes honfiak legyenek.

A dilettantizmust elítéljük minden ponton s a lelkesi hivatás terén egyenesen veszedelmesnek találjuk.

S ha Pokoly nem csak a pusztá foglalkozást nézi, de a munka minőségére is tekint, ő sem lehet más véleményben. Azért minden jóakaratum daczára sem tudjuk méltányolni azon nyilatkozatát, hogy ő azért csatlakozott az új irányhoz, mert azt látta, hogy azok *dolgoznak*.

Mások is dolgoztak előttök is, velök is, hála Istennek még közöttünk, ha szinte nem is akasztottak munkájoknak olyan mutatós czéget s ha nem is tudták vagy nem is akarták olyan élelmesen árulni magokat.

S dolgozott és dolgozik e kerület is, melyben velem együtt sok lelkes kipróbálta az evangelizáció receptjeit és lelke ösztönzésére és nem majmolásból régen ismeri azok valódi értékét; s dolgozott és dolgozik sok egyházat és hazáját szerető lélek, e kerületen kívül is, széles e hazában és próbálja tehetsége szerint leküzdeni a bajt, sikeresebbé tenni a lelkipásztori munkát, jobban összetartani a nyáját s tehetsége legjavával előkészíteni a boldogabb jövőt.

Hogy ez úton a vallásos viszonyosságot és az 1848. 20. t.-cikket is sürgetjük, az nem baj.

Mindaddig, míg polgárai vagyunk e hazának, — mindaddig, míg a hazaszeretnek egy szikrája, az evangyeliomi igazságoknak egy paránya él keblünkben, küzdenünk kell mint polgároknak is azért, a mi jogos s küzdenünk kell az ellen, a mi bitorlás. És bitorlás az, hogy itt e hazában egyik felekezetenk privilégiumja legyen. A mit mi óhajtunk s a mitől a sérelmek orvoslását várjuk: az az egyenlő segély, vagy az egyformán semmi segély. S ez utóbbit még inkább szeretnők, s már is felmerült körünkben az eszme, hogy ha leendő behivatalnokainkat spártai szigorral nevelnők és őket más, hivatásukkal nem ellenkező életpályára is képeznők: megélhetésüket mind a hívek adóztatásától, mind az állam segélyezésétől függetlenné lehetne tenni. Én magam is érintetem azt Váradon, hogy ha orvosi pályával kapcsolnánk egybe lelkészeink képzését, az nekünk évi 50,000 frtnál többbe nem kerülne s mégis valódibb javulást hozna, mint a Kenessey felületes terve szerinti 400,000 frtos állami alamizsna.

Csak az a kérdés, hogy czélszerű-e arra törekedni, hogy egyházunk is állam legyen az államban s egy második cenzitifikál tényezővé váljék? Ugy vagyok meggyőződve, hogy nem s azt is vallom, hogy az olyan egyház, mely a nemzeti erő meggyengítését vonná maga után, nem volna érdemes arra, hogy becsületes, mívelt magyar ember szóba álljon vele. De vajjon nem ilyen lesz-e aztán az az új, melyben minden szükséges elővigyázat és józan kritika nélkül durván és emésztetlenül átvett internacionális irányok, nemzetközi divatok váltak teljesen úrrá s melyben a nemzeti szellemet, az egyháznak történetileg kifejtett jellemét nem védi többé semmi vámsorompó? s hol a vezetőkben — a lángbuzgalmon és a lelkesedésen kívül — nincs meg semmi, csak a feltűnés keresésnek és vezérkedhetnékségnek vágya?

Munkálkodjunk azon, hogy ez meg ne történhessék.

Van még biztos középút, melyen nem fogjuk elveszteni sem a magyarság, sem a mívelt emberek rokonszenvét és a melyen megmaradhatunk jó kálvinistáknak és jó keresztényeknek is.

Ez úton haladjunk, ebben versenyezzünk, ezen dolgozzunk elsöben azon a helyen, a hová mint hívek, mint az egyház tisztviselői, mint papok, tanárok, mint életpályánk hordozói állítottunk.

És dolgozzunk önzéstelenül, gögösség nélkül, kölcsönös tisztelettel és egymás iránti szeretettel.

Igy meg fogjuk tartani mind magunkat s mind azokat, a kik reánk bizattak.

A Pokoly új fordulatot jelentő higgadt fellépése és az újabb fejlemények után ehhez már nekünk, debreczenieknek is reménységünk legyen.

Ferenczy Gyula.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az egyházkerületi főjegyző-választás foglalkoztatja már a tiszántúli ev. ref. egyházkerület közönségét, nemcsak a hivatottakat, hanem — úgy látszik — a hivatlanokat is. A jelöltek nevei sem ismeretlenek többé, mert hiszen *Zsigmond Sándor* h.-szoboszlói lelkészt, az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegye esperesét már a legutóbbi egyházkerületi közgyűlés alkalmával főjegyző-jelölt gyanánt állította fel a kerületi gyűlés tagjaiból alakult egy népes értekezlet; a legközelebbi napokban pedig *Dicsöfi József* debreczeni ev. ref. lelkész nevét hozták a főjegyzői állásra forgalomba. Lapunk természete és hivatása nem engedi meg, hogy a választási mozgalomba beavatkozva, egyik vagy másik jelölt mellett vagy ellen állást foglaljunk. Ettől visszatartanak minket a jelöltekhez való személyes viszonyaink is, a kiket mindketten lelkesi karunk legkiválóbb tagjai közé sorozunk s irányukban bizalommal és tisztelettel viseltetünk. Kötelességünknek tartjuk azonban óva inteni mindenkit attól, hogy a főjegyző-választásba idegen szempontokat, főleg épen politikai párttekinteteket vegyítsünk bele, a mint annak sajnálatos jeleivel már eddig is volt alkalmunk találkozni, midőn az egyik jelölről a szokásos lelkiismeretlenséggel hirdeti egy helybeli politikai pártlap, hogy a jelöltségtől visszalépett. Konstatálnunk kell tehát, hogy megóvhassuk a választókat a tendenciózus félrevezetéstől, miszerint *egyik jelölt sem lépett vissza*; s egyuttal kérnünk kell mindenkit, a ki egyházunk javát szíven viseli, hogy csupán az arravalóságot, ne pedig a párttekinteteket tartsa szem előtt szavazatának érvényesítésénél, s adja szavazatát arra, a kit *adminisztratív jártasság, kiváló tapintat, bölcsesség, tudomány és jóakarattal, meg a püspök helyettesét megillető tekintély* legjobb meggyőződése szerint e fontos és diszes állásra minden mások felett ajánlanak.

— Az evangelizáció csődje. Az olyan nagy garral megindított magyar prot. egyházmentési mozgalom meg lehetősíralmasan végződött a pápai *belmissió értekezleten*. A mint a közzétett jegyzőkönyvből értesülünk, a belmissiót a következőkben állapította meg az értekezlet: 1. Evangyeliom prédikálása és vallásos estélyek. 2. Az ifjak tevékeny gondozása szavalattal, énekkarokban stb. 3. Nőegyletek alakítása. 4. Énekkar szervezése. — E pontozatok, eltekintve a híres kálvinista esteli miséktől, homlokegyenest ellenkeznek azokkal a messzemenő pozíciókkal, a melyek mellett eddig Szabó A. és társai oly hathatósan izgattak. Nincs már bezzeg más gyülekezetben való házalásról, evangelisták kiküldéséről, az

Ur Jézus keserves majmolásáról, kereszt-egyesületekről, inquisitőről, felesleges jöcselekedetekkel való kérkedésről és a többi szent orfeumi számokról szó. Csak arról, a mit eddig is megcsináltunk. Midőn azonban azt olvassuk, hogy e propositiókhoz Szabó és Kecskeméti is hozzájárultak s az értekezlet azokat jóhiszeműleg egyhangulag elfogadta, nem fojthatunk el egy megjegyzést, mely e kérdést foglalja magában: melyik volt a nagyobb? Az értekezlet jóhiszeműsége, mely ez urak nyilatkozatait készpénznek vette, vagy ez urak alkalmazkodási képessége, melylyel a játék ilyen fordulatához is jó képet vágta? Az előzmények után kétségbe kell vonnunk mind ennek a túlliberális jóhiszeműségnek helyességét, mind az evangelizáció nagy oszlopai *Pálfordulásának* erkölcsi becsét. Olyan emberek, a kik a magok nézete mellett megállani nem tudnak, nemcsak egyénileg válnak diskreditáltakká, hanem akkor sem vehetők komolyan, a mikor kényszerkörülményektől lenyomva s minden igaz vértanusági hajlam nélkül — helytelen irányból helyes irányba csapnak átal. Ezzel a tényállással mind a két részről nyiltan le kellett volna számolni. Ekkor lett volna ez a csőd a valóságnak megfelelőleg egészen teljes.

— **A debreczeni nagytemplom restaurálásához** pünköszt harmadik napján tényleg hozzá fogtak. Az orgona hangja s az ének szó elhallgattak a tágas boltozat alatt s a lelkipásztor építő szolgálata helyett, az anyagi építő munkája vette kezdetét. A lelkészi kar körlevélben is tudatta a közönséggel, hogy a nagytemplomi istenítiszteletek november hóig szünetelni fognak. Azt azonban e körlevél elfelejtette megmondani, hogy az építkezés alatt hová fognak össze gyűlni a hívek? E tekintetben természetesen nehézségek tornyosulnak az intézők elé. Oly nagy gyülekezet számára nehéz alkalmas helyiséget találni. Tekintve azonban azon körülményt, hogy a kollegium termei nem sokára megüresednek s a főiskolai imaterem vagy a nagy díszterem az istenítisztelet céljaira felhasználható lesz, e nehézségek nem mutatkoznak legyőzhetetleneknek. Valószínűnek tartják azért, hogy a nagytemplomi istenítiszteletek a főiskola helyiségeiben fognak megtartatni. Mindazonáltal az illetékes köröknek nem ártana e tekintetben is nyilatkozni. (Beküldetett.)

— **Tanárválasztások.** Hódmező-Vásárhelyről írja levelezőnk a következőket: Az egyházunk által közétett tanári pályázatokra összesen 17 pályázó jelentkezett, a kik közül kítűnő bizonyítványaik s részben személyes ismeretség alapján a latin magyar tanszékre egy, a kegyes tanítóbendből hozzánk áttérő, emelkedett hangú kérvényével bennünk igen jó hangulatot keltő férfit, a latin történelmi tanszékre pedig a „Symbolika” író segédlelkészt és alapvizsgázott tanárjelöltet Sólyom Lajost választottuk meg utóbbit egyhangulag. A latin német tanszékre pályázó nem jelentkezvén: új pályázatot a német-történelemre hirdetünk.

— **Értesítés X. Y.-nak.** Az okor-szigetvidéki lelkészi értekezlet által a szórványokban élő ref. hívek számára készített vallástani kézikönyvek bírálata a tavaszi közgyűlésre — az idő rövidsége miatt — el nem készülhetvén, a beérkezett pályamunkák sorsa felett a f. évi aug. hóban tartandó értekezleti gyűlés fog dönteni. S. B.

Pályázat tanári állásra.

A *Hódmezővásárhelyi* állami segélyben részesülő ev. reform. főgymnasiumában *egy német-történelmi* rendes tanszékre pályázat hirdettetik. E tanszék betöltése a fentartó egyházi előjáróság kijelölése alapján a nagymélt. vallás és közoktatásügyi miniszterium jogkörébe vág.

Megjegyezzük, hogy a megválasztott tanár főtebb megjelölt tanszaka mellett szükség esetében a tanszakkával rokon más tantárgyak tanítására is köteles vállalkozni. Előnyben részesülnek azok, kik a francia nyelv tanítására is ajánlkoznak. Heti óráinak száma 18—20.

A tanári szék javadalmazása: 1200 frt törzsfizetés, 250 frt lakbér és öt ízben emelkedhető 100 frtos ötödéves pótlék, évnegyedi részletekben előre kiszolgáltatta. Megjegyezzük, hogy tanintézetünkben a lakbér és ötödéves pótlék illetékén felül van *négy* 1400 és négy 1600 forint törzsfizetéssel díjazott tanszék, a melyekre az előléptetés alkalom adtával történik.

A rendes tanár állásában egy évi próba idő után rendszeresítetik. A megválasztott rendes tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek a törvény értelmében jogos és kötelezett tagja.

Ha azonban a tanszékre okleveles tanár nem alkalmaztatik: egy vagy két évre *helyettes* tanár választatik. Ezek évi díjazása: 900 frt szintén évnegyedi részletekben előre kiszolgáltatta.

A rendes és helyettes tanár csupán református vallású lehet. A pályázók életkorukra, vallásukra, végzett tanulmányaikra, képesítésükre, egészségi állapotukra, eddigi szolgálatukra és hadi kötelezettségi viszonyaikra vonatkozó okleveleiket és igazolványaikat a *f. évi július 4-ikéig* bezárólag alólirotthoz küldjék be. A megválasztott tanár hivatalát a f. évi augusztus végén és pedig a rendes tanár szaktárgya köréből választott, később tartandó székfoglaló értekezéssel köteles elfoglalni.

Hód-Mező-Vásárhelyen, 1897. június 3.

Szeremlei Sámuel,

1—2

a fentartó egyház lelkész elnöke.

Pályázat segédlelkészi állásra.

Esperesileg időközi lelkészszé nevezett segédem helyére pályázatot nyitok.

Javadalmazás következő:

1. Kosztra, mosásra részemről 250 frt, mely összeg esetleges járulékokkal egy év alatt 300 frtra biztosan vehető.

2. Fűtés, világítás, takarítás s egy egészen különálló csinos szoba a lelkészlak udvarán, szintén általam adatik.

3. 100 frt az egyház pénztárából.

Kötelessége a lelkészi minden teendőkhöz való segédkezés, melyben őt, lelkész mindenkor barátilag támogatja.

Az állomás minél előbb elfoglalandó.

Pályázati határidő június 24.

Füzes-Gyarmat — Békésvármegye — 1897. június 2-án.

Szilágyi Márton,

2—2

ev. ref. lelkész.

TARTALOM-JEGYZÉK: A dolog summája, Eröss Lajos. — Tanügy: Dr. Kármán és a gyakorló gymnasium. Dóczy Imre. — Tanterv és didaktika. Sinka Lajos. — A határozók rendszere középiskolai magyar nyelvtanításunkban. — Közéletünk: Lelk. betegség-e, vagy gonoszság? Justus. — A tiszántuli ev. ref. egyházkerület közgyűlése. — Az én ideálom. Pokoly József. — A vita vége. Ferenczy Gyula. — Különfélek. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.